

Matajur

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

Lit. 25. — VIDEV, 1. - 15. MARCA 1953. Leto IV. — Štev. 60
UREDNIŠTVO in UPRAVA via Mazzini, 10 - Videm - Udine   Naročnina: letna 500.— lir, 6 mesečna 300.— lir.

Oh, daj zasijaj svit nam zore bajne,
vstani, sonce zmage nam sijajne!
Prikaži skoraj žarko nam se lice
pogažene pravice!

Ivan Trinko

Volitve in borba za stolčke

Vse italijanske politične stranke so že sedaj zelo zaposlene z izbiro svojih kandidatov za bližnje parlamentarne volitve. Najbolj izmed vseh pa je pri tej izbiri v zadregi prav demokršćanska stranka, to je stranka, ki se nadeja, da bo dobila v Furlaniji najmanj ducaat poslancev. Da se o tem prepričamo je dovolj le bežen pogled v pokrajinsko glasilo te stranke »Nuovo Friulic«.

Prvaki demokršćanske stranke bi vsi radi prišli do parlamentarnega stolčka. Ker pa je nemogoče zadovoljiti vse so nastali v njihovem pokrajinskem izvršnem odboru hudi prepiri. Res težavna stvar, ko pa je v italijanskem parlamentu samo 590 mest. Če bi hoteli zadovoljiti vse, bi bila potrebna reforma ustave v smislu, da bi določili v parlamentu toliko sedežev, kolikor je demokršćanskih prvakov; po'eg tega pa bi bilo treba izdelati nov volilni zakon, po katerem naj bi dobila najmočnejša stranka sto odstotkov od parlamentarnih sedežev.

V Vidmu se med tem vedno bolj širi vest o odstranitvi on. Barbine. Zdi se, da demokršćani nimajo več namena predstaviti ga kot kandidata na bližnjih volitvah. Vzrok za to ni točno znano. Vendar pa vedo nekateri povedati, da je temu krivo dejstvo, da Barbina preveč odločno zagovarja podelitev avtonomije Furlaniji, kar je v očeh demokršćanskih prvakov neodpustljiv greh. Nasprotniki avtonomije, ki vedrjo in oblačijo v demokršćanski stranki, dolžijo Barbino, da dela za korist Jugoslavije, kadar zahteva podelitev avtonomije Furlaniji in priznanje Slovincem njihovih narodnih pravic; kakor da bi bil čl. 116 italijanske ustave izdelan in potrjen od skupščine v Beogradu, ne pa od rimske ustavodajne skupščine.

Sedanjí videmski župan, odv. Centazzo, zelo hrepeni po sedežu v parlamentu in zdi se, da bi rad v zameno prepustil županski stolček Barbini. On pač računa po svoje. V Rimu je treba manj delati, pa se več zaslužiti in potem... potem obstoja še možnost priti do kakšnega višjega mesta, kot n. pr. Tessitori, ki je postal podtajnik pri finančnem ministru in ki prav gotovo ne bo ostal vse življenje na takem mestu.

Tudi general Morra, Candolinijev podrepnik, bi rad postal poslanec in poleg njega še cela vrsta drugih možakov, ki jih ne moremo niti navesti, ker bi to vzelo preveč prostora. Med vsemi pa je najbolj zanimiv in nas najbolj direktno zanima kandidat tako imenovanih »Nadiških dolina«. Ta človek, bi moral biti kot se zdi ponesrečeni mladove italijanski pokrajinski svetnik »Nadiških dolina«, ki ga je Krščanska demokracija leta 1951 izločila, da je lahko prihranila prostor za njegovega kolego, ki pa je samo Italijan. Tega zastopnika hoče vsiliti trikotniško gibanje, ki zahteva od demokristijanov zase stolček v rimskem parlamentu kot nagrado in pa zato, da bo lahko v Rimu predstavljala mlad vse italijanske prebivalce Beneške Slovenije, ki so ogroženi od slovenske nevarnosti. Vsekakor je tudi to dobra preteza za dosego stolčka pri rimskem koritu.

Na koga pa naj se obrnemo mi Slovenci, da bomo dosegli mesto za našega zastopnika v rimski zbornici? Če bomo hoteli, da bodo upštevali naše zahteve v rimskem parlamentu, moramo računati predvsem na naše lastne sile. O tej zadevi smo pisali že pred dvema mesecema, toda doslej nismo prejeli odgovora še od nečene strani.

ZIVLJENJE PO OBČINAH BENEŠKE SLOVENIJE

Več pobude za turistični razvoj v Terski dolini

Naravne lepote te naše doline bi lahko postale vir blagostanja za prebivalstvo, če bi vlada s primernimi ukrepi pomagala rešiti njene važne probleme

Če rečemo, da je Terska dolina eden izmed najlepših predelov naše pokrajine, prav gotovo ne pretiravamo. Obdana je od vrhov, ki se odražajo na sinjem nebu, po njej teče reka Ter včasih mirno, včasih pa z deročo silo; tu imamo krasne Završke jame, ki so znane že po vsej Italiji, tu imamo travnike in gozdove, ki širijo okrog sebe svežost in zdravje; Terska dolina ima torej celo vrsto čudovitih naravnih krasot in zato jo lahko po vsej pravici imenujemo biser Beneške Slovenije.

Toda razkošje vseh teh lepot je v živem nasprotju z revščino teh krajev. Revna zemlja rudi prebivalcem Terske doline komaj toliko, kolikor zadostuje za tri mesece življenja na leto. Nekoč je gozdno bogastvo predstavljalo važen vir dohodkov za te naše gorjane. Tudi izseljeništvu se je takrat bolj izplačalo.

Danes se je marsikaj spremenilo. Za več desetletij ne bodo gozdovi predstavljali več nobenega bogastva, ker je vojna, dvajset let fašizma in prav toliko let slabe občinske uprave, zapravilo njihovo vrednost. Tudi izseljeništvu ni več takšno, kot je bilo takrat, ko so naši delavci odhajali na Hrvaško, v Slovenijo, Srbijo, ali na Koroško, kjer so pustili sledo-

ve svoje delavnosti in podjetnosti in prinašali domov znatne prihranke. Zaradi nenaklonjenosti naše vlade, ki noče ukreniti ničesar, da bi prišlo do prijateljskih odnosov z našimi sosedi Jugoslavi, je ostalo vse to sedaj samo pobožna želja in lepe sanje. Hiše, ki so jih naši predniki zgradili ali obnovili, so sad zaslužka v tistih deželah, ki smo jih zgoraj navedli. V Italiji naši ljudje niso nikoli našli dela in zaslužka.

Takšen je v kratkih obrisih položaj v Terski dolini z njenimi stotinami brezposelnih in vedno naraščajočo bedo. Je to položaj, ki stavi na trdo preizkušnjo prebivalstvo in iz katerega ni in ga ne bo izhoda, če ne bo država podvzela primernih ukrepov za pomoč. Izselsevanje v belgijske in francoske rudnike ne more rešiti tega vprašanja, ker so tam zaslužki premejniji in poleg tega zbolijo naši ljudje še za jetiko, ker postopajo z njimi slabša, kot se postopa z živalmi. Številni prebivalci so začeli zapuščati dolino z družinami vred, da bi si poiskali boljši svet in če bo nadaljevalo v tem pravcu, bo naša dolina čez nekaj desetletij ostala skoraj brez prebivalcev. Če primerjate zadnje štetje prebivalstva, boste lahko

ugotovili, da je padec njihovega števila prav nesorazmerno.

In vendar je potrebno, da se beneški Slovenci ne podajo kar tako in da še enkrat pokažejo svojo privrženost k rodni zemlji. Treba je pomisliti, da je narava v svoji nepojmljivi harmoniji ustvarila tudi pri nas neke vrste ravnotežje in dala nekaterih stvari več, namesto drugih, ki jih imamo premalo; tako je lepota narave, ki smo jo zgoraj opisali, nekako dopolnila skopost zemlje.

Zato je treba izkoristiti lepote naše doline za turizem in napraviti naše kraje bolj privlačne za obiskovalce. Terska dolina je bila vedno, zlasti pa v poletnem času, cilj letoviščarjev, ki čutijo potrebo, da si okrepijo zdravje v osvežujoči klimi naših gora. V ta namen so pripravljene odpovedati se tudi nekaterim materialnim ugodnostim. Naša dolina bi se lahko napolnila s Tržačani, Goričani in Furlani, če bi povzeli take ukrepe, kot so običajni po drugih krajih naše pokrajine, kjer se domačini stisnejo če treba tudi v eno samo sobo, samo da napravijo prostor za goste. Iz dohodkov za najemnine se čisto lahko dobi na ta način kolikor je potreba za preživetje zimo. Seveda je treba primerno opremiti našo dolino, da lahko nekaj nudi turistom in letoviščarjem, ki bi predstavljali zanjo vir dohodkov, ki je vreden upoštevanja.

Cesta, ki iz Tarčenta pelje v Tersko dolino je potrebna popravila in bi jo bilo treba tudi asfaltirati. Prometne zveze, ki so danes zelo neredne, bi bilo treba izboljšati. To so zaenkrat glavne stvari, ki bi jih bilo treba urediti če hočemo, da pridejo turisti in letoviščarji v naše kraje in da jih pride čimveč.

Toda tudi premožnejši ljudje naše doline bi morali tu investirati svoj denar in ga uporabiti za izboljšanje naše zemlje in izpolnitev njenih naravnih lepote s tistimi pripomočki, ki nam jih nudijo tehnika in moderno življenje. Treba je zgraditi nove hotele, modernizirati obstoječe, treba je razširiti telefonsko mrežo in poskrbeti, da dobi vsaka vas vsaj po en javen telefon. Organizirati bi bilo treba tudi domače praznike, folkloristične nastope, razstave in druge prireditve, ki bi lahko zanimale letoviščarje, da bi se jim ne zdelo življenje v naših krajih preveč enolično; s tem bi jim pripomogli, da bi bil njihov počitek in mir bolj prijeten in lagoden.

Privatna podjetnost, zanimanje občinske uprave, predvsem pa pomoč države, bi lahko rešili če ne popolnoma, pa vsaj deloma vse te probleme. Zato se obračamo na vse te kroge in upamo, da naš poziv ne bo našel na gluha ušesa.

Zakon za pomoč gorskim občinam

Neupravičena izločitev občine S. Lenart, ki ima mnogo vasi v višini nad 500 metrov

Pred nekaj meseci smo priobčili vest, da bodo tudi naše občine z izjemo Sv. Petra Slovenov in Sv. Lenarta deležne koristi, ki jih predvideva zakon št. 991, ki je stopil v veljavo letos in ki ima namen pomagati zaostalim gorskim krajem na tehničnem, gospodarskem in socialnem področju.

Ta zakon je bil sprejet od naših ljudi z veliko pozornostjo. Bil je že skrajni čas, da se je začela vlada vsaj malo zanimati za gorske kraje, za katere se ni nikoli nič dobrega napravilo. Naše vasi ležijo vse v takih gorskih predelih in se nahajajo v tako težkem gospodarskem položaju, za kakršnega nimamo primere v drugih delih Italije. Zato imajo vsi pravico, da se končno Rim enkrat spomni tudi nanje. Res je, da smo zaenkrat dobili samo zakon, vendar pa obstoja malo več upanja, da bomo od njega dobili tudi kakšno korist.

Dejstvo pa, da sta bili občini Sv. Peter in Sv. Lenart izključeni iz seznama tistih gorskih občin za katere je predvidena pomoč po omenjenem zakonu, je upravičeno povzročilo močno razburjenje med tamkajšnjim prebivalstvom, zlasti kadar so ljudje izvedeli, da bodo deležni pomoči tudi taki kraji kot je n. pr. Karalska dolina, ki imajo neovorno boljše gospodarsko stanje, kakršno pa imata omenjeni dve občini.

Mi smo proti tej izključitvi protestirali in prav tako so protestirale tudi občinske uprave obeh izvzetih občin. Ti protesti pa so dosegli le delni uspeh. Prav v zadnjem tednu je prišla vest, da je finančno ministrstvo priznalo tudi občini Sv. Peter Slovenov kvalifikacijo gorske občine, medtem ko je Sv. Lenart še vedno ostal izven tega seznama. Vsekakor se nam zdi ta izključitev zelo čudna in ne moremo uganiti kakšni naj bi bili vzroki zaradi katerih se Sv. Lenart ne prišteva med gorske občine. Sv. Lenart sam leži

v višini 221 m nad morjem, največje vasi njegove občine, kot n. pr. Jagnjed, Utana in Kravar pa ležijo v višini nad 500 m nad morjem.

Ta krivična izključitev od zakonskih ugodnosti za gorske kraje, je povzročila veliko nezadovoljstvo med prebivalstvom Sv. Lenartske občine. Zato zahtevamo, da naj pristojne oblasti ponovno proučijo to vprašanje in naj pri tem upoštevajo, da če je kakšna občina potrebna pomoči v smislu zakona za pomoč gorskim krajem, je to v prvi vrsti občina Sv. Lenart.

Bolniško zavarovanje direktnih obdelovalcev zemlje

V rimskem parlamentu so nadaljevali s proučevanjem zakonskega predloga, ki ga je predložil poslanec Bononi v zvezi z razširjenjem bolniškega zavarovanja na direktne obdelovalce zemlje.

Med drugim je bil odobren člen, ki določa, katere kategorije obdelovalcev imajo pravico do bolniške pomoči. Ti so: lastniki zemljišča, najemniki, zakupniki in drugi koristniki ter njihove družine, ki se pretežno bavijo z obdelovanjem zemljišča, ali z živinorejo; to pa pod pogojem, da število družinskih članov, ki delajo na posestvu, predstavlja vsaj štiri petine delovne sile, ki je potrebna za njegovo obdelavo.

Bolniške pomoči niso deležni obdelovalci tistih posestev, ki ne rabijo več kot 30 delovnih dni na leto.

Kot neobvezno zavarovanje se lahko vpišejo v bolniško blagajno družinski člani tistih direktnih obdelovalcev zemlje, ki ne dosežejo štiri petine potrebne obdelovalne sile, pa vseeno opravijo najmanj polovico potrebnega dela na posestvu.

PRI NAS IN PO SVETU

ITALIJANSKI SENAT RAZPRAVLJA V VOLILNEM ZAKONU — Vsled neprestane obstrukcije je od strani opozicije deset senatorjev vladne večine zahtevalo, da se da volilnemu zakonu prednost najnižje. Predlog je bil sprejet z večino 64 glasov, tako da pride volilni zakon začetkom marca pred senatno zbornico.

EDEN BO APRILA OBISKAL RIM — Kot poroča italijansko zunanje ministrstvo, se bo angleški zunanji minister Eden v aprilu ustavitel v Rimu na povratku s potovanja v Atene in Ankaru. V Rimu se bo Eden razgovarjal z De Gasperijem.

ŠKODA ZARADI POPLAV V ANGLIJI — Angleške oblasti so izjavile, da je pri zadnjih poplavih v Angliji bilo 307 mrtvih, škoda znaša od 40 do 50 milijonov šterlingov, domove je moralo zapustiti 22.000 oseb, od poplavljenih hiš je okoli 450 popolnoma uničenih, zgubljenih je več tisoč glav goveje živine, 8 tisoč ovac, 1.500 prašičev in 20 tisoč glav perutnine.

SVETOVNI KONGRES ESPERANTISTOV BO V ZAGREBU, katerega se bo udeležilo večje število delegatov 35 držav. Stalni tajnik mednarodnega kongresa esperantistov je g. Mason Stuttard iz Londona.

F. S. — NITTI UMRL — Dne 20. februarja je umrl stari italijanski politik, senator in bivši predsednik vlade Francesco Saverio Nitti. Rojen je bil leta 1868. Bil je kot profesor finančne vede na univerzi v Neaplju in petkrat poslanec pred prihodom fašizma in leta 1948 je bil imenovan za dosmrtnega senatorja.

BREZPOSELNOST V TRSTU — Uradna statistika navaja, da je danes v Trstu nad 19 tisoč brezposelnih oziroma 14 odstotkov delazmočnih ljudi. Odsotek nezaposlenih v Trstu presega odstotek brezposelnih v Italiji, ki ima danes na svetu največ nezaposlenega prebivalstva.

TARIFNI DOGOVOR MED ITALIJO IN JUGOSLAVIJO — Na zagrebški konferenci so sklenili dogovor med Italijo in Jugoslavijo o dokončni določitvi tarifnega režima za železniški promet za potnike in prtljago med obema državama.

BALKANSKI SPORAZUM — V Arkarri so zunanji ministri Jugoslavije, Grčije in Turčije podpisali sporazum o prijateljskem sodelovanju med temi tremi balkanskimi državami. Ta sporazum obsega 10 čerk in je popolnoma v skladu s čl. 51 listine OZN.

SPORAZUM O KULTURNEM SODELovanJU MED ZAHODNO NEMCIJO IN ITALIJO — Predsednik italijanske vlade De Gasperi in zahodnonemški kancler dr. Adenauer sta podpisala sporazum o kulturnem sodelovanju med Zahodno Nemčijo in Italijo.

VLADA JE POSLALA SENATU BESEDILNO ZAKONA O POBLASTILU, da sme izdati zakonske odloke o ureditvi statusa državljanov uslužbencev (legge - delega).

Volitve in naši izseljenci

Obstoječi predpisi določajo, da ustanejo italijanski državljani, ki bivajo v inozemstvu, vpisani v volilnih seznamih tistih občin, kjer imajo svoje stalno bivališe; to velja za izseljence, ki so se izselili začasno, medtem ko morajo tisti, ki so se izselili za trajno, predložiti posebno prošnjo. Da bi olajšali ureditev volilnih seznamov, ki jih pripravljajo občine v zvezi z izseljenimi volivci, svetujemo družinam ter naj javijo na pristojnem volilnem uradu svoje občine, se-

ranje bivališe svojih sorodnikov v inozemstvu.

Pri ministru za promet pripravljajo posebne ugodnosti za znižano vožnjo, ki jo bodo dovolili na ozemlju Italije tistim volivcem, ki nameravajo priti domov na volitve. Bržkone bo tudi za letošnje volitve veljalo enako znižanje vožnje, kakor za politične volitve leta 1948, ko so imeli brezplačno vožnjo v tretjem razredu tisti državljani, ki jih smatrajo za delavce, za ostale pa velja 70 odst. popust.

REZIJA

RAVENCA — Naš občinski svet je za prostu pokrajinski upravni odbor za odobritev sklepa za popravilo cerkvene strehe v naši vasi. Oblasti so sprejele ta sklep in dodelile potrebno količino lesa. Dela se bodo v kratkem pričela.

ZA ZAŠČITO DIVJACINE — Kakor je znano je bila naša dolina nekdanje zelo bogata na divjačini, saj o tem pričajo še domače pravljice, ki spominjajo na zlatoro na Kaninu. Mnogo divjačine se je razbežalo v času ko so sekavali gozdove, mnogo pa so jo pokončali brezvestni lovci z nastavljanjem zarjvk in strupa in s streljanjem v prepovedanem času. Da bi ohranili preostalo divjad, so naši lovci sklicali skupščino, ki ji je predsedoval Aldo Colussi — predsednik naših lovcov. Na skupščini so razpravljali in končno tudi sklenili, da se ustanovi zaščitni pas v visokem gorovju v kraju Jama in Kot. V ta namen so v teh dneh spustili v te predele več parov divjih zajcev, da bi se tamkaj razmnožili.

Tega sklepa smo vsi veselili, ker vemo, da če se bo divjačina res zaredila, bo naša dolina pridobila na prirodnih lepota, kar bo nedvomno nova vaba za izletnike in torej pripomoček za pospešitev turizma.

BELI POTOK — Zadnjič smo pisali o našem obupnem stanju, ker nas je zametel sneg in smo bili več dni popolnoma odrezani od sveta. Sneg na srečo polagoma izginja zaradi izredno lepega vremena, a pričela se je druga kalvarija. S tajanjem snega so se začeli trgati plazovi in na mnogih krajih je cesta, ki vodi iz naše vasi v Karnico neprehodna. Omenjena cesta je bila zgrajena med prvo svetovno vojno in od tistega časa, če že ne rečemo nič, so se občinske oblasti zelo malo brigale, da bi jo popravljale, kakor je potrebno. Danes je v skrajno zanemarjenem stanju in bo zahtevala tudi precej stroškov predno bo zopet dobra za vožnjo. Poleg tega bi bilo treba, da se zgrade občestni nasipi, ki bi zadrževali plazove, ki so tako pogosti zadrebno v zimskem času ko zapade sneg, kajti svet je prodnat in se rad utrgava. Na srečo do danes ni bilo človeških žrtev, toda če se ne poskrbi za gradnjo omenjenih nasipov, je nevarnost vsak dan večja.

GORJANI

BREG — Pretekli mjesec so tu naši vasi odkrili spominsko lapido za onorati padle soudade tu obeh uerah. Ta lapida ne ba postavljena na zunanji kraj kapele.

Par tej cerimoniji te paršo dosti judi; šindik Isola e naredu dan ljep diskors, an je tu tej okražjon obečou, ki nova mirištracjon na ne bo uzabila za bizunje, ki naša vas na má.

NOU OTROŠKI VARTEC — U nedejo dne 22. februarja so par nas odpeljli nou otroški vartec. Za narditi te lokal e paršou inkuintri cjeu kumun an zatuo šperajmo, ki no nardita še tu te drue vasi, ki no njemajo nanče škuole, kak lokal.

SOVODNJE

PREMALO ŽIVINE SE PAR NAS

RIDİ

Kar so nam paršili pod ricko podatki od lanskega štetja živine, ki so ga u našim kamune nardil, smo se ustrašili. Naš kamun ima 22 kvadratnih kilometrou an svjet nje tarkaj skalnat kot drugje po Benečiji. Ta narljúše senožeti so prau u Sovodenskem kamunu, zatuo bi se lahko ridilo dvakrat viš živine. Nje ja takuo an številke, ki jih bomo kle napisal buodo jasno pokazale, de imamo mi prou.

Ljeta 1952. je bla štjeta u našim kamune tale živina: 716 krau, 16 junceu an jenic, 165 ovac, 46 koz, 10 konjeu an 13 mul. Pred 25. ljeti par nas je blau samo krau 1520, med tjem, ki ovac an koz jih je blau trikrat tulk, ki jih je donás.

Tako veliko propaderje živinoreje je sevjeda našemu kamunu zadalo veliko škodo. Zatuo je trjeba, de naši ljudje začnejo premišljuvat, de če bo takuo šlo napri, mizerja bo usak dan buj veika. Druge poti je njemamo par nas za zbrat za se zbuojšat življenje, če ne tiste za ridit dost živine.

MASERE — Naš vaščan Kudrič Marcelo sin Blaža je pred kratkim dobiu 6000 lir premija od »Cassa di Risparmio« iz Vidma za djela, ki jih je nardil u postrojiti njegou hljeu an gnojišče.

TAJPANA

Smart dveh naših občanov

Gildo Bokonjo

VISKORSA — Dne 18. februarja e umar tu špitale u Forbachu (Moselle) zavoj težki boli na sarou, naš vaščan Blasutto Ermenegildo (Gildo Bokonjo), gradbeni imprezarih tu Spittel (L'Hôpital), Francija, kjer e se preselilo s famejo že več ljet od tega.

Funeral od rancega Gildi Bokonja e bi tu Spittel (L'Hôpital) dne 23. februarja. Dna velika množica judi ne ga kompanjala tu semetjerih z muziko od te citade an z bandjero od asočjacjoni »katoških mož«.

Ta na njega grobu (tombi) so predičjali, za pohualiti velike merite rancega, ospuot od te citade, ki e predičjéou par todesk an dan drugi taljanski ospuot, ki e paršou za to priliko iz Forbacha, ki e predičjéou par frančes. Ranci Gildo Bokonje e bi dan dobár mož an zatuo čemó ga simpri daržati u spominu.

S smartjo Gildi Bokonja, to je četarti viskorski imprezarih, ki e pustou suó živjenje tu Loreni.

Pred njem so umarili:

1. Cossarutto Giacomo (Jak Košarinič), rojen ljeta 1880, umar 21.3.1939;
2. Curir Luigi (Uigio Mok), rojen ljeta 1884, umar 6.4.1950;
3. Cobaj Igino (Gin Kobaj), rojen ljeta 1909, umar 15.8.1952.

Ranci Gin Kobaj an Gildo Bokonjo so bli še mladi an močni. Od usjev šterih, ki ne naša vas tu tikaj malo timpa zgubila, majedan o nje bi pokopan par sjenici viskorskega turna.

Federiko Debelež - Badin

Dne 21. februarja je po kratki an hudi loli umar Federiko Debelež-Badin, star komaj 38 ljet. Ranci Federiko e móu tu Debeležu autonolegijo an je biu zavoj njega mestjerja dobro poznau tu cjelim našem kamunu an dou po Laškem. Usi so ga radi imjeli, saj je dostim judem pomagu, posebno ta boune kar e je vozu z njega automobiljem tu špitau. Več koj kateri o muore ringracjati rancega Federika, če e paršou in timp tu špitau. Naj je blo ponoči ali čez dan, naj so mjeli soute ali né, Federiko e bi simpri prout za usacega.

Kako se mjeli očjar rancega Federika je pokazelo velik numer judi, ki so paršili za ga kompanjati h zadnjemu počitku. Od usjev krajou so judje prihajali ta član tu Debelež, med njemi smo vidali še cjelo našo autoritat. Pokopali so ga na farni semetjerih tu Viskorsí.

Matajur, katjerega je biu Federiko Debelež use skuoz fedel naročnik (abonat) an podpiralec, se unije veliki žalosti Badinove fameje an ji izreka globoke kondoljance

BRDO

Smo zvjedali, ki tu našim kamune to e judi, ki no djelajo propagando kuintri slovejskim škuolam tu Gorici an hleđajo starše od tjeu otroku, ki so tje je poslali študjat, persuaditi, ki no je nazat parpejajta. Taki propagandi ne smijeta vjervati, zak' škuole tu Gorici u katjere so na part naših judi poslali sve otroke se učiti, so gornative. Kolegjo u

IZ NAŠIH VASI

katjereu tizje otroci stoje, je ta pod direktno kontrolo od taljanskih autoritad.

Škope te propagande on stoji u tuo, ki so nakatjeri judje, ki no bi tjeli rado, ki nas popou on reštej simpri nazat tej, ki te bó dan bó an te škuole so jim ta ra poti zavoj tegá, ki otroci no se učé tu njih materni jeziki, katjerega učenja mi bi mjeli dirit še tu naših vaseh, tej ki to se učí tu njih maternem jeziku Todeske od Trentina-Sudtirola an Frančeze od Val d'Aoste.

Kar ve hosta čuli od tega ali od tega družega, ki te škuole njese taljane, pvjedejta jim, kako te tuo, ki gornivo e je oré luožou? An če te rjes tej, ki no oni pravijo, zakúo o gornivo plačuje profesorje?

PODBRDO — Pretekli mjesec smo mjeli dvje poroki tu naši vasi. So se unili za skupno živjenje tu naši cjerkvi Arigo Molaro-Jakopič s Fidelino Sgarban an Vitorio Molaro s Pez Lieta. Obem parom ve auguramo dosti sreče an veselja o novim zakonskim stanu.

SMARTNA NESREČA — Študent Salvatore Mussari, ki e paršou tu našo vas svojega bratra gledat, e nazat gredé z motociklom, zavoj poledene cješte, spadnu na tla. Miadinec e se močno udarou tu lavo an zatuo so ga muorli pejati hitro tu špitau tu Videm, kjer je pa na žalost umar.

DREKA

Naglo padanje prebivalstva na Dreškem

U 40. ljetih je število ljudi padlo za 23 par stuo

Prau sigurno bo zanimalo naše čitatelje kulku ljudi je štjela dreška občina pred 40. ljeti an kulku jih šteje donás. Iz podatku, ki smo jih uzeli iz statistik ljudskega štetja od ljeta 1911, je naša občina štjela 1424 duš. Dvajset ljet pozneje, to je ljeta 1931 je ljudsko štetje pokazalo, de u dreški občini nas je bilo 1349, ljeta 1936 pa le 1285. Par zadnjem ljudskem štetju, 4. novemberja 1951. pa so statistike pokazale, de nas je samo še 1094.

Če premjerjamo tiste številke lahko ugotovimo kakuo se je par naš znižalo število ljudi. U 40. ljetih je število padlo kar za 330 duš, kar se pravi, de se je število ljudi na Dreškem skrajšalo za dobrih 23 par stuo.

Tiste številke pričajo zadost jasno, de par nas nje bondaneje, čeglih bi jo tjel pokazat svjetu naši poglavarji. Če bi živjel u buojših gospodarstvih razmjerah bi sigurno tud par nas u Dreki narastilo število ljudi takuo kot po drugih krajih Italije. Par nas gre use rakovo pot (nazaj) an če se ne buodo zbuojšali življenjski pogoji se prau lahko zgodi, de nas bo čez petdeset ljet še tarkaj manj kot nas je donás.

De je velika mizerja kriva temu pro padanju nje dvoná (dubita) an tuo po kriudi rimskega gorniva, ki neče zastopit, de je potrjeba u našim slucaju uzeti posebne postopke. Zakaj ne razdeli na primer med naše kmete, ki imajo odveč sena, nekaj dobre raze živine, de bi se s tjem zbuojšalo naše gospodarstvo? Zakaj nam naklajado takuo visoke dauke? Ai ne vjedo, de muora par nas več kot kajšen kmet prodat iz hljeva zadnje glavo živine za plačat dauke?

Če bi usa Italija živjela u takih razmjerah kot živimo mi, bi ne štjela donás 50 milijonou ljudi, ampak četartino manj. Sevjeda dol po Laškem, kjer djelajo zemljo z modernimi mašinami ali z voli an kjer na adnim puuju pardjelajo več sjerka al ušenje kot mi na desetih, lahko plačujejou dauke an so lahko zadovoljni. Mi pa ne muorimo bi zadovoljni, kjer od nas se preveč hoče, nam pa se ne da nič al prau malo.

S TREBUHOM ZA KRUHOM — Nje dougo od tega, ki je šu u Belgijo na djelo naš občan Dresič Gino. Mu želimo dost sreče an zdravja.

TER — Dne 22. februarja so mjeli tu naši lateriji sembleo od usjev sočjor. Med diskusjon so tratall več reči an med temi še financjament za komodati našo cjerku. Djelo to bi muorlo začeti se a vlezizima.

DAN BUOJŠI SERVICIH KORJERE — Korjera, ki od Cente na uozu tu našo dolino na nje rat za mjeti dan dobar servicih. Tej, ki to e usjam znano, to e dosti judi, ki no muorejo hoditi po nagán zavoj tegá, ki korjera na ne more usjev čerjati, an še tezeje, ki so notre, no muorejo stati natiskani tej tu ni ščatuli. Zakuo dita Stefanutti na ne uzame kak buojši mječ za kontentati use judi? Pot od Cente tu Tersko dolino na nje tekaj dougá e prježeh za usako korso o je zlo visok. Z usemi temi judmi, ki no se pejejo usak dan na Laško, ta dita na bi ne nardila fadije lošti oré še no druo korjero.

ZAVRH — Na komišjon Triestine ne se tu Vidme ložlá dakordo s »Circulo Spealógico Friulano« za začeti aprila mjesca pregledauati naše jame. Šperajmo, ki te interesament on parnesi zarjes kak beneficij naši vasi.

MUZAC — »Cassa di Risparmio« iz Vidma, dakordo z »Ispektorato dell'Agricoltura« ne dala dan premio 5.000 lir usakemu našim vaščanom Markjol Piosin Antona an Markjol Paolino sin Jožefa (Zefa), zavoj tegá, ki so nardili novo gnojišče.

judi no njese tjeli fjermati zavoj tegá, ki to nje jušto, potém ki to se plačuje kumunu velike tase, djelati zadibant.

Judje, te rjes, no majó veliko bizunjo mjeti njih vodo, ma kar no djelajo no muorejo še jesti an zatuo kumun o bi muorou plačati djelouce. Njesmo vidali tu majednim kraju, kjer na voda manča, ki na autoritat pretendej, ki no se judje sami jo parpejajta an takelé treatment on je riservan koj našim krajam.

Tase, ki no se plačujejou no bi muorle beti ponucane za kostrukcion usjev tieh reči, ki mi imamo bizunjo. Dou po Laškem sigurno judje no so ljeuše tratani.

SV. PETER SLOVENOV

U zadnjih ljetah je par nas prebivalstvo zlo narastilo, kjer je paršo u Špietar dosti juških ljudi od usjev krajou Italije. Zavoj tegá se vje, de je par nas sadá težkuo ušafat kajšno hišo na fit, čeglih so jih u zadnjih ljetah dost novih nardil. Zatuo bi se muorla naša občina malo interesirat za dobit od gorniva fondé za zgradit več hiš za djelouce, kjer tiste tri, ki so nardil ne zadostujejou. Če bi naši občinski može znali izrabiti situacijo u katjeri je sadá paršou Špietar bi lahko dosegli od gorniva kaj več. Sevjeda je potrjeba povjedat resnico kuo stojijo naši ljudje. Dok se bo hualilo, de par nas se z malim zadovolijo sigurno gornivo ne bo imú nobednih skarbi.

Dne 15. februarja je umrlo Miani Iginia, stara 66 ljet, iz naše vasi.

SARZENTA — Pretekli tjeđan smo pokopali našo vaščanko Sturam Lojzo, stara 60 ljet. Pogreb je biu u Špietre na katjerega je paršo dost ljudi.

DOLENJI BARNAS — Dne 22. februarja je naš cerkveni peuski zbor proslavljau 60 letnico svojega obstoja. Naš cerkveni peuski zbor je biu ustanovljen ljeta 1893 an je use skozi lepuo delovou u naši cjerkvi, saj je eden narbujših u naši dazeli.

U svo'em 60 letnem delovanju je umrlo 16 peuceu, 18 jih je pa šlo po svjete s trebuhom za kruhom. Edini od ustanoviteljeu je še žiu 80 ljetni Urli Lojz-Sator, ki še donás dobro poje.

Samo muoramo dočati, de peuski zbor je pred 60 leti peu slovenske cjerkvene pesmi medtjem, ki corás poje po taljarsko ali latinsko an zatuo je zgbou dosti na svoji vrednosti, ker stari peuci ne morejou peti čustveno, zak ne zastopljou pomen besjed. Tud poslušalce bi buj ganila pesem u domačem jeziku.

KOSTA — Naš vaščan Černoja Marlo je dobiu od videmske »Cassa di Risparmio« šest taužent lir premia, kjer je poravou svoj hljeu an gnojišče.

AZLA — Pred dnevi je naša vaščanka Praprotnik Cezira rodila drugo čedico. Novorojenki an materi želimo pouno zdravja.

PODBONESEC

Kjer so pred kratkim kolaudirali plačilo za gradnjo vodovoda u Logu an bužnjih vasi, je videmska prefetura dala vjedit, de naj interesirani prijavijo use kredite, ki jih eventualno imajo par ljarpreži Zannini, ki je tisto djelo nardilo.

S TREBUHOM ZA KRUHAM — Živio Kijonj iz našega kamuna je pred kratkim zapustiu svoj duom an šú u Belgijo, kjer je biu okupan u tistih mjnjerah karbona. Mu želimo pouno sreče.

MRSIN — Dne 25. februarja nas je za večno zapustila 70 ljetna Jerop Terezija. Ranca Terezija je bla zlo djelouna žena, use njeno življenje je blo posvečeno le napornemu djelu. Bla je zlo dobra, kar nam priča velika uceležba ljudi par njenem pogrebu. Preostali družini izrekamo naše iskreno sožalje.

Trem kmetam iz naše vasi je »Ispektorato dell'Agricoltura« an »Cassa di Risparmio« iz Vidma dodelila usakemo po 6000 lir premia za djela, ki so jih lanske ljetu nardil za modernizirati njih hljeu. Premia so bli deležni Koren Anton, Gošnjak Valentin an Jerop Mario.

SV. LENART SLOVENOV

KRAVAR — Dreonhovi družini je naglo umrú 18 mjescou star sinč. Prt začetim staršem izrekamo naše sožalje.

GRMEK

U prteklim mjesco je »Cassa di Risparmio« iz Vidma dodelila 126 taužent lir trem kmetam našega kamuna, kot premio za djela, ki so jih napravili za modernizirati njih hljeve an gnojišča. Prau bi blue, de bi tud ta druž kmeti uzeli take inicjative, kjer naucezadnje modernizacija hljevou parnese korist njim samim, potlé buodo deležni tud tistih premia.

Monsignor Alojzij Fajdutti

Ime te imenitne osebnosti Beneške Slovenije je bilo najbolj znano v času pred prvo svetovno vojno in to zlasti v Furlaniji ter na Goriškem. Kakor so ga mnogi ljubili, tako so ga drugi sovražili, čeprav so morali tudi njegovi nasprotniki priznati njegove neoporečne zasluge. Lahko rečemo, da je mons. Fajdutti bil odločilni faktor na politični pozornici v tem delu Evrope skozi celo vrsto let in je pustil globoke sledove tudi na področju socialne ekonomije.

Rojen je bil v Skrutovm, v občini Sv. Lenart dne 11. aprila 1861. Bil je sin slovenske družine, ki se je semkaj preselila že leta 1750 iz neke slovenske vasi pri Podklapu nad Fojdo. Ko se je povsotedil duhovniškemu poklicu je napravil svoje prve študije v semenišču v Vidmu, potem pa v Gorici, kjer je zaključil bogoslovje. V mašnika je bil posvečen dne 7. junija 1884. Dve leti prej je zaprosil in dosegel avstrijsko državljanstvo. Nato so ga poslali na Dunaj, kjer je postal doktor bogoslovja.

Nadarjen in poln lepih načrtov se je pojavil na javni pozornici leta 1890. Takrat je vršil funkcijo tajnika goriškega nadškofa Zorna in obenem je bil duhovni vodja goriškega bogoslovja; leta 1889 je poučeval v bogoslovju testament stare zaveze.

Vendar pa je kmalu pokazal, da ima več smisla za politično delavnost, kot pa za poučevanje; pri tem mu je pomagala njegova obsežna izobrazba in poznavanje ljudi, da je že v začetku dosegel višen položaj. Podpora avstrijskim oblastim mu je služila, da je pritegnil za seboj dober del Furlanov, ki so tedaj živeli pod Avstrijo. Ko je prišel avstrijski cesar leta 1900 na obisk v Gorico, ga je odlikoval z viteškim križcem.

Mons. Fajdutti je ustanovil Furlansko-katoliško ljudsko stranko, ki ji je tudi načeloval. Njegov program na gospodarskem področju dokazuje, da je pravilno

razumel svojo doto in v gotovem smislu je bil pobornik začrnušništva, rokodelskih združenj in delavskih zadrug, ki so se pozneje zmogovito uveljavile.

Tudi ce mons. Fajdutti v svoji politiki ni bil forec za pravice Slovencev, čeprav je bil tudi sam slovenske družine, vendar moramo priznati njegove zasluge, ki so končno tudi v čast njegovi rojstni zemlji. Ljudem je očetovsko pomagal in se je ves posvetil lajšanju trpljenja svojega ljudstva med drugo svetovno vojno. Čeprav so ga italijanski nacionalisti sovražili na smrt, je prišel leta 1917 v Sv. Peter Slovenov, kjer je izdelal spomenico v obrambo prebivalstva Beneške Slovenije. V tej spomenici omenja bremena rekvizicij, zaplemb in drugih omejitev. Fredložil jo je vrhovnemu avstrijskemu poveljstvu in dosegel olajšave. Takrat je poslednjič videl svojo rodno zemljo in svojece.

Ker je bil prepričan, da zasluži Furlanija bodisi zaradi jezika, kakor tudi zaradi svoje gospodarske posebnosti, samoupravo, je vplival na zastopnike katoliške stranke, da so 20. oktobra 1918 pozvale parlament naj »pospeši ustanovitev Furlanskega narodnega sveta«, če bi se pri mednarodnih pogodbah hotelo potem spreminiti državno pripadnost Furlanije, naj bi ta svet imel nalogo, da začesno vlada deželi po principu prave in popolne avtonomije.

Bila je to predizna in nova ideja, vendar ne brez podlage, ker sedaj prav to avtonomijo, ki so jo takrat mnogi imeli v mislih, zahteva in potrjuje celo italijanska ustava, čeprav je na žalost ta avtonomija še vedno samo na papirju.

Izd prv svetovne vojne je seveda prekrizal načrte mons. Fajduttija, ki se je umaknil iz političnega življenja verjetno zaradi številnih nasprotnikov in zaradi ne preveč dobre politike, ki jo je v teh krajih izvajala italijanska vlada. Od tedaj se ni več govorilo o njem, ra-

zen potem, ko je zaradi boleznj oil sprejet v bolnišnico v Koenigsbergu v Vzhodni Prusiji, kjer je umrl 18. decembra 1931, potem ko se je preselil v Kovno glavno mesto Litve, kjer je bil apostolski nuncij.

MONS. ALOJZIJ FAJDUTTI

PISMO IZ BELGIJE

Priobčujemo pismo, ki ga je poslal rudar iz Beneške Slovenije v Belgiji. Ker je lepo opisal svoje življenje in trivice, ki se mu gode in da bo zadoščeno njegovi želji, podajamo celotno vsebino:

Dragi »Matajuro!»

Kadar je človek nesrečen an povarh tega še na juški zemlji, ne vje katjere-mu naj povje svoje gorje. Ležim u špitalu an se pogovarjam s tabo an se mi zči, da si mi ti narbuj blizu an prav zatuo te imam za narbuojšega prijatelja an tolažnika. Je rjes, de mi ne boš zamjeru, če ti povjem mojo žalost an veliko nesrečo, more bit mi bo potlé buj lahko prenašat krivice, ki se mi godijo tie u Belgiji.

Naj začnem kar od kraja. Pred 7 leti sem paršou u Belgijo mlad an zdrou na djele. Kjer so me vidli takuo zdravega so me hitro poslali u mine karbona. Do tie nje še neč žalostnega, saj so ble moje roke vajere že od mladih ljet karvavih žujou an zatuo njesam nikuo se lamentou, de je djelo u mini preveč tar-do. Po 6 ljetih sem si zaželu videš mojo mater, ki je bla hudo bouna an zatuo sem sou u Italijo za dva mjesca. U tjeih cveh mjescah sem se na duome dobro odpoču an potlé sem se varnu na moje staro mjesto. Pred adnim mjescam sem zlouu an par pregledu so zdravniki me dobil bounega na plučih zavoj karbonovega prahu, ki se mi je nabral notri. Vjem, de zavoj te hude boleznj ne bom več za djelo an zatuo sem prosu, de hi me pošal damou s kakšno penzijo, saj sem plačavu skoraj sedem ljet 20 par stuo moje plače za biti zavarovan. Al

Ma nje Slovenja iz naših vasi, ki bi ne biu poznú starega Štefjna Kabaja iz Doline par Ljesah, katjere-mu so usi pravli »Uodopivac« ali pa »Bradača«.

Biu je premožan, pameten, zastopan an brunan kumét, ki je rad pomagu tim buozim. Tam, kjer so se »delila« je biu nimar tud on za »možaa«; kadar se je šlo za velike kupčije je biu on za mešetarja an par usaki tožbi je biu on za »terpre-ta« (tolmača) par advokatah an na preturah. Kaduor se nje vjedu kakuo se pomat, se je parporočiu za pomuoč bradaču »Uodopivcu«, katjerega so poznal an radi imjel usi čedajski advokati an sodniki. Tim buozim je pomau narvičkrat za »Buoh loni«, rad pa je sparju tud dobró kosilo al pa pu litra dobregá vina.

Biu je zlo inteligentan an obedan advokát ga nje mu luoš tu žaki. Nimar vesou an dobré voje, je znú presječ besjedo usakemu advokatu an obedan ga nje mu imjet za norca.

Se je zgodilo, de ankrat je biu za pomagača pri veliki tožbi, adnemú bogatemu kumétu iz Podutanske doline an de tista tožba se je končala glih o pudná. »Uodopivac« je biu lačan an je čaku, de kumét, ki je biu z njegá pomočjo znágu

tožbo, mu plača dno dobró kosilo. Telepa, ki je biu uóharan buj ku mat svetega Petrá, se je djelu kú de ima sílo za iti damú. Ga je mislu plačat z »Buoh vam loni, Buoh vam di zdravje, Buoh vas var od nesreča, an takuo napreje. »Ne bo takuo«, je mislu sam par sebe »Uodopivac«. »Ščú, kam hitiš? Saj jest imam korjá an te zastonj popejem damú. Puojdma kosit h Tomazetiču, tam so mi dužni an takuo kosilo te ne bo nič kosalo«, je jau kumétu, ki je tožbo možalo.

Šla sta u oštarijo an »Uodopivac« je stuoru parnest usegá kar so mjel an se sta dobró najedla an napila.

Nazadnje je »Uodopivac« gor ustú an je jau: »Grem an moment dajat fuotar kcnjú an potlé puojdma.« Gredé pa je jau na tiho oštjerici po furlansko: »Al paje lui.« »Uodopivac« je hitro zapregu konjá, se je lepuó sednu u »briško« an »Hijo...!« jo je zaflusku pruoč šinčurju, v sesu, de je takuo fino namazu preuóharnega kuméta.

Telemu pa se je skadilo usako vesejé, de je zmagu tožbo an de je povarh tega se še takuo obuno najedu an naplu, kadar je vidu, de »Bradača« nje vič nazaj. Kadar je teu iti, oštjerica mu je jala de muore poprjet plačat kosilo. Suzé so se mu ville kadar je muoru uón veštjet tarkaj frankiču, katjernih bi mu jih bilo zadost za pedeset njegá navadnih kosil u Čedadu. Je tud pomislu, de je jedu ku vóuk, kjer je mislu, de je zastonj.

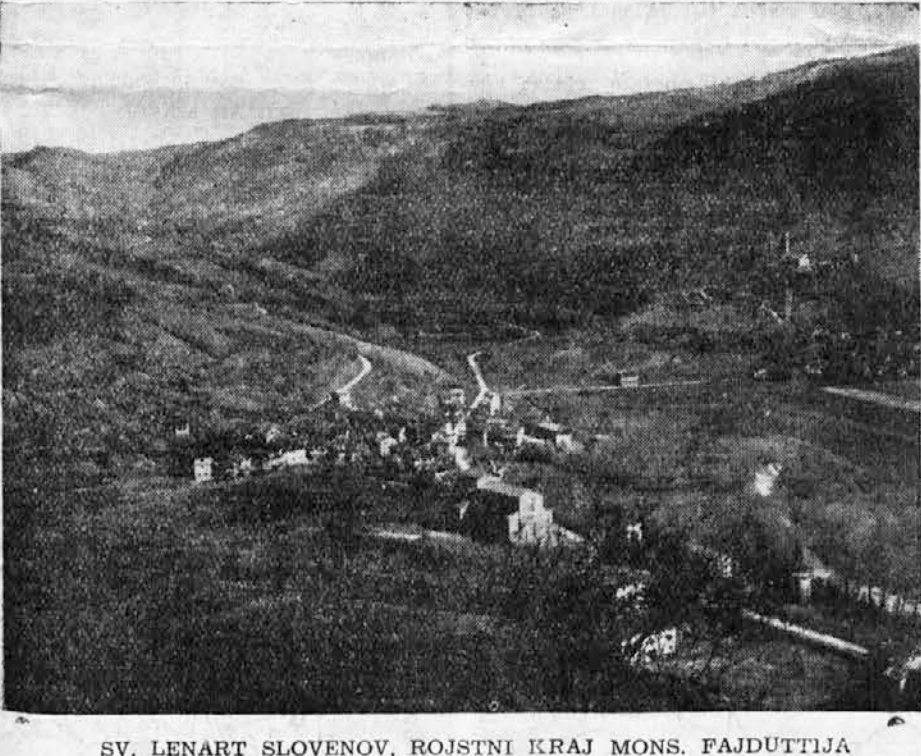
Tist uóharan kumét je muoru par no-gáh sam kospat pruoč duomu an premišljavat, de uóharnija ne parnesé sreče.

Klenkac

Ali so „Veneti“ slovanskega porekla?

Zgodovinar Sergi (glej knjigo »Arii Italice«) pravi, da so Benečani slovanskega porekla. Ta italijanski učenjak je prišel do tega zaključka na podlagi antropologije. On trdi, da so se ti ilirski narodi — kot jih imenuje — priselili od vzhoda v železni dobi, da so Arijei povzeli, kar povzema po obliki njihove glave in po sežiganju umrličev, ki je začelo v tem času nadomestovati pokopavarnje, katero je bilo v navadi pri prvotnih prebivalcih Italije. Ti Ilirci, h katerim so spadali tudi Umbri in vsi drugi narodi, ki so zasedli kulturno področje prve železne dobe, naj bi bili Slovani. Ker pa ti prebivalci prihajajo pred zgodovinski Slovani, zato jih imenuje Protoslovane.

Pravi tudi, da so na tem področju običajne ograde po vrhovih hribov, zgrajene v različnih oblikah za obrambo prebivališč; te ograde segajo od Cimina v Srednji Italiji do Graščin v Istri, do Ringwalle na Češkem, do Bosne in Hercegovine. Vsa ta ljudstva pripadajo istemu antropološkemu tipu in imajo isto obliko lobanje. Ker so pretežni del teh ljudstev sestavljali Slovani, je moral biti slovanski tudi rod, ki je naseljeval omenjeni predel:

SV. LENART SLOVENOV, ROJSTNI KRAJ MONS. FAJDUTTIJA

NAŠI PAGLAVCI

CRVICE IN SLIKE IZ BENEŠKE SLOVENIJE

Zimski večer

Drugi dan smo videli, da je zid stal cel in nepoškodovan. Vse te novice so se hitro razširile po vasi in vsi so prihajali gledat in vpraševati.

Ker strica tudi zjutraj ni bilo domov, so začeli popraševati, ali ga je kdo videl. In tako se je zvedelo, da ga je nekdo videl, ko je šel čez polje po poti, ki pelje v Veliko Planjo. Seveda so ga šli takoj iskat in po dolgem iskanju so ga dobili mrtvega. Padel je bil in se zavalil pod stezo. Dali so vedeti županu in kaplanu in proti večeru so ga prinesli domov. Čez dan ni bilo slišati ropotanja, a zvečer je ropet začelo, da ni bilo mogoče prenesti. Vsi vaščanje so prišli zaporedoma poslušat. Domači pa so šli kilec gospoda. Prišel je z bukvami, nekaj pomolil iz njih, nato je še poškopril prostor z blagoslovljeno vodo in potem ni bilo nikoli več slišati.

»Jejeca!« Jaz se bojim,« je rekla skoraj jokaje Rezika.

»Kaj se boš bala! Saj je že kakih petdeset let, odkar se je to zgodilo, in potem se ni nikoli več slišalo kaj takega,« jo tolaži stara mati.

»To pa je pravljica! Ali je pa res?« vpraša Žef.

»Viž ga! Kaj ti bom v starih letih kvante pravila? Saj sem slišala in videla in drugi tudi z mano. Vprašaj Kosmatinovega Matijo in Strnadovega Filipa. Oba sta živa in ti lahko povesta.«

»Bogme, da bom vprašal! Pred dvema letoma je umrl pri vojakih Skubinov Jakob in ono noč, ko je umiral, so natanko slišali v njegovi sobi, kakor da bi bila zropotala palica na tla. Noben se ni zavzel za to, češ, mačka jo je zdrla. Pa potem niso dobili nobene palice v sobi. Naslednji dan pa je prišla brzovjavka, da je

fant umrl. Znamenje je bilo.«

Medtem ko je Žef pravil o Skubinovem, je Pejič neopazen smuknil iz so-be. Za Žefom je hotel nekaj povedati Miha, pa kmaj je odprl usta, kar se zaisiži rezko in razločno tuk! tuk! tuk! nad izbo. Otroci so vplili prestrašeni. Rezika je prebledela in se zatekla k mami. Ciril se je pritisnil k očetu, drugi so se drug k drugemu primaknili. Starejši pa so se za hip začudeno in molče pogledali. In glej, zopet tuk! tuk! tuk!

»Kaj vraga!« je vzkliznil oče. »Ali nas bo doma strašilo?«

Toda nekaj se mu je zazdelo; pogledal je v pič (kot), kjer je prej poslušal Pejič, potem pa se je pobral ven, šel tiho gori in zalotil krivca, ko je že tretjič tolkel. Prijel ga je krepko za uha in ga pripeljal v izbo.

»Evo ga! Zasačil sem strašilo; tukaj ga imate.«

»Ah! oh! uhi! ih!« so vprek zavpili otroci in se zagnali vanj ter ga začeli obdelovati z drobnimi pestmi.

»Viž ga, vampa! Kaj mu je prišlo v glavo!« reče mama. »Boš pa videl, kadar bo tebe strašilo, pretvora.«

»Mene ne bo; se ga ne bojim. Straši bočarjivce in pijance.«

»Pa te bo, pa te bo, ker si tako pre-

vzet,« dostavi teta Urša, ki je ves čas molčala in poslušala v kotu.

»Naj ga! Prav to imelo, ker straši druge,« reče Rezika.

»Me ne bo in me ne bo! Zdaj pa molčite vsi. Naj pove zopet Žef kako.«

»Še eno, še eno!« prosijo otroci.

»Povem jo, povem in potem pojedmo spat. Povem jo ta bo tudi čudna. Pred dvajsetimi leti je bilo. Letine so bile slabe in za denar je šlo trdo. Doma smo štedili seno in sem imel nekaj časa na razpolaganje, zato sem šel daleč ven »na travo«, kjer sem vedel, da potrebujejo koscev. Dobil sem takoj posla pri znani družini, kjer sem že prejšnja leta delal. Spal sem v klanici nad klejco; klet pa je bila v polju na samem, kakih dve sto metrov od hiše. Delal sem počteno ves dan, zato pa se mi je čez noč prav lepo spalo v svežem senu. Bal se nisem ni živih ni mrtvih. Čemu? Fantje še niso bili v navadi tako faktor današnji dan, mrtvim se pa ne ljubi pohajati okoli. Prvi dve noči sem spal od začetka do konca. Tretjo noč me je nekaj prebudilo, kakor da bi bila kaka vrata zaječala v tečaju. Poslušal sem, pa ni bilo nič slišati. Sanjalo se mi je, pravim. Vendar vstanem in pogledam skozi okno dol na tnalno pred klet. Nič nisem zazpal in sem

že res mislil, da se mi je sanjalo, kar ti nekaj zašumi pri ograji, ki je della gospodarjevo polje od sosednega. Pogledam in ostrim. Dolga žena, popolnoma bela od glave do nog je šla tiho dol ob preseki. Jezus! Smrt je! — mi je dalo v glavo. Urno skočim nazaj v seno in se zarjtem noter, kolikor bolj globoko sem mogel, in pomislil: Hvala večnemu Bogu! Name ne misli, saj gre doli in ne gori. Bog ve, koga prime necoj! Bil je pa slučajno v vasi smrtno bolan neki starček, kakor sem slišal pri večerji. Gotovo gre ponj!

Drugi dan vstanem zgodaj. Grem na delo in nič ne povem, kaj sem videl. Bal sem se, da bi se mi ne smejali. Pravili so pa že, da je starček umrl. — Aha! — sem mislil. To je bilo! Rekel pa nisem nič, ker sem se bal, da mi ne bodo verovali.

Drugo noč me zopet prebudi ropot, ki se mi je zdel kakor pod mano v kleti. Kaj bo? No, prifulum se zopet k oknu, da bi videl. Na tnalno ni bilo nič. Počaka nekaj časa in glej zlomka! Iz kleti stopi ista bela žena. Ustrašil sem se, da mi je srce zastalo; mislil sem že, da me bo konec, morda celo na naglem.

(Nadaljevanje sledi)

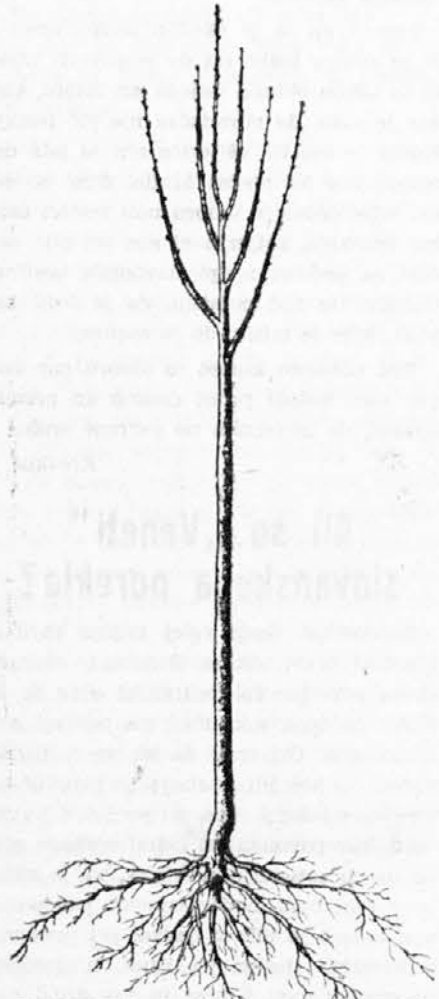

ZA NAŠE DELO

Saditev sadnega drevja

Imaš kakšno prazno mjesto, naj bo na vartu ali za cjesto, sadno drevje tje posadi, že u jeseni ali pomladi. Tebi u zohualo čobró sadje bo dajalo. Če pa tebi ne bo zazdrjelo, ime tuoje bo slovjelo.

Kadur nje že u jeseni posadiu sadnega drevja, je sadá u marcu zadnji cajt, de nardi tisto djelo. Kjer dosti naših kumétu še nimar sadijo sadno drevje po starih navadah, vam bomo donás lepuó

PRAVILNO RAŠCENO DREVESCE

povjedal kaj muora vjedet usak sadjar za imjet ljep sadounjak. Zatuó si dobró zapomnite tuo, ki vam bomo kle zapisal.

Drevó za sadit muora bit mlado, zdravo an frišno. Deblo par visokim drevju naj mjeri 170 centimetru, debila srednje

visokega drevja pa 130 centimetru. Korénine muorajo bit lepuó razvite, goste an ne poškodovane. Drevesni varh muora imjet pet lepuó razvitih glaunih vej. Use veje muorajo bit lepuó dnakomjerno razdeljene an deblo muora bit rauno, močno an ne poškodovano, takuo ku vidíte kle narisano.

Obrjezovanje korenin pred saditvijo

Pred saditvijo muorate lepuó obrjezat korenine. Tisto djelo je narbuojše, de nardite tisti dan ku bosta sadil. Te buj debele korenine obrjezete takuc, de preč cstrižete tiste ranjene kraje, tenkih korenin pa nje potreba obrjezovat. Če pa

so tiste zlo douge jih muorate odrjezat, de ne boju douge vič kot 30 centimetru. Skrajšat je potreba use korenine, ki se križajo an tiste, ki so previč goste, jih preč odrjezete.

Če bosta sadil drevesa, ki imajo že obrjezane korenine, muorate še ankrat jih obrjezat dok ne pridete do frišnega lesa, kjer suh ljes ne muore piti vodo an zatuó drevó ne muore pognat. Par obrjezovanju debelih korenin muorate gledat, de ne nardite previč velike rane an zatuó je buojše rjezat glih, a ne pošeuno.

Kadar rjezete daržite s čamparno rokó deblo par korenini an z desno obrjezite korenine. Za obrjezovat nucajte nimar dobré an ostre drevesne škarje.

Kako se sadi sadno drevje?

Sadno drevje se sadi, kadar je oblačno an de nje vjetra. Zemlja muora bit malo mokra, a se ne smije lovit za lopato. Ne stuojte sadit kadar je zemlja mokra, zmarznjena al kadar je vjetar.

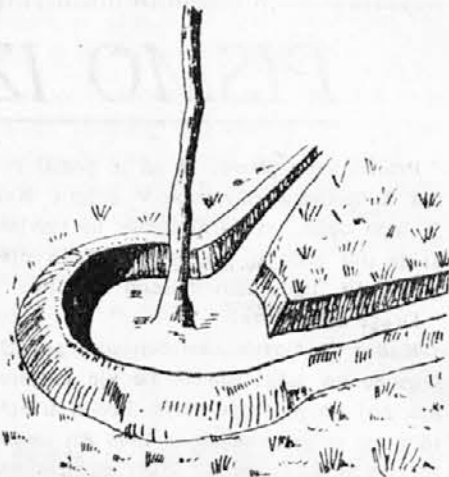
Za sadit muorta bit dva djeluca. Parvi darži drevó u ta pravi višini, drugi pa pokriva korenine z zemljo. Ne stuojta previč malo globoko sadit, kjer suš an mraz škodo djelajo koreninam, drevó slabo raste, začne previč zguoda poganjat an rodit an pred cajtom se posuší. Tud previč globoko sadit nje prou, kjer drevesu pridejo buj lahko boljezni, ne rodi sadja an se hitro posuší. De se bo drevó posadilo glih prou globoko, je narbuóš, de se zasuje malo jame kaka dva tjedna pred saditvijo, kjer se bo u tjem cajtu zemlja usjedla. Par saditvi muorate gledat, de drevó pcsadite kakih deset centimetru buj visokó kot je do sadá rastlo, kjer ku se bo zemlja usjedla, bo paršió drevó u ta pravo visokuost.

Djelavec, ki pokriva korenine, muora gledat, de pride na korenine samo dobra zemlja, ki naj to dobró pognojena. Gledat muora tud, de ne pušća med koreninami praznih prastorou, kjer drevó takuo se ne ujame. Zatuó muora djelavec z rokami zatakniť use prastore med koreninami z rahlo zemljo.

Drug djelavec, ki darži drevó, ga ne smije stresat, kjer bi se korenine, ki so u zemlji lahko skrivile an odtrgale.

Kadar so korenine zasute je dobró, de zemljo pohocite, de se buojš ujame okuol korenin. Potlé je potreba pokrit cjelo pevaršje drevesne jame z dobrim starim

gnojem. Gnoj pa ne smije bit preveč bitzu debila. Iz zemlje, ki ostane nardite okuol drevesa kolobar, ki muora bit od zunaj buj visok kot par čeblu, takuo kot

KOLOBAR

skljeda. U takuo narejenim kolobarju se bo voda lepuó odtekala h koreninam.

Par saditvi se ne smije luost gnoja pod korenine, kjer bi tiste lahko začele gnit.

Parvezovanje sadnega drevja h kolu

De bo sadno drevó rauno rastlo, ga muorate parvezat h kolu. Po saditvi parvežite drevó na rahlo, de se bo lanko z zemljo usedlo. Če bi drevó parvezat tardo h kolu bi zavoj usedanja zemlje obviselo na kolu an bi se takuo posušilo.

Za parvezat so narbušje vrbove al ben-

kove šibe. Ta material je zadost nočan, elastičen an malo košta.

Po dveh al treh mjeskih muorate preč uzet te začasne poveze an parvezat drevó z drugimí. U tjem cajtu se je zemlja zadost usedla an zatuó lahko parvežite drevó za stalno. Tadá nucajte tarte, pase iz usnja (korjan), močnega blagá al z gome.

Drevó je potreba parvezat močno, takuo de se ne bo gullilo ob kolu. Tuo se nardi takuc, de se da med kou an deblo slamo, seno, lesno vouno ali mah. Par povezavi se ne smije več kot adno povezavo nardit. Drevesa, ki imajo malo skrivjena debila jih lahko parvežite tudi čez ta krivi kraj h kolu, de se bo takuo pogihalo.

Tiste povezave muorate usako ljeto pregledat an ta slabe zamenjat z novimi. Preveč tesne povezave muorate zrahljat, de se ne boju zajedle u deblo.

Obrjezovanje drevesnega varha par saditvi

Kar ste obrjezat korenine, muorate obrjezat tud veje. Tuo je potrebno, de bo imjelo drevó ta pravo raunotežje (kilibrijo). Veje se ponavad skrajša za polovico al za dve tretjini douguosti. Par obrjezovanju vej je potreba gledat, de se re pušća dougih čepou nad varhnimi očes. Ne smijete tud odrjezat previč lesa par očesu. Narbuojš je, de nardite rez (taj) u višini očesa malo pošeuno (u žbjegu). Gledat je potreba tud, de usa varhna očesa par vejah ob kraju pridit'o na von. Takuo bosta imjel ljepe an široke varhé.

Drevje, ki ste ga sadil u jesen ga obrježite na pomlad, če ste ga pa sadil poznó je buojš, de ga obrježete drugo ljeto. Tuole veja za pečkato sadje (jabuka, kruške). Košćičasto sadno drevje (čeršnjje, brjeskve, slive) muorate pa obrjezat u ljetu saditve. Tuo je potrebno zavoj tegá, kjer očesca tistega sadnega drevja živijo samo dno ljeto.

Par obrjezovanju muorate gledat, de obrježete use veje u óraki raunini. Zatuó spuodnje veje pustite buj douge od ta gorenjih vej. Narbuj visoke veje obrježite narbuj kratko. Ta narbuj gorenje veje pustite malo buj dougo, de se iz nje razvije ljep an močan varh. Muorate tud vjedet, de je potreba močno razvite veje rjezat buj kratko, ta slabe pa pustit buj douge. Košćičasto sadno drevje se obrjezuje buj na kratko, pečkasto pa buj na dougo.

Kup na debelo

ZIVINA ZA ZAKOL

	po kg.
Krave	L. 170 do 185
Voli	» 205 » 215
Jeniće	» 225 » 240
Ovee	» 140 » 150
Koze	» 130 » 140
Fraseta (100-150 kg.)	» 230 » 250

ZIVINA ZA REJO

	po glavi
Krave mlekarice	L. 120000 do 160000
Jeniće breje	» 115000 » 160000
Fraseta od 10 do 20	» 4500 » 6000

PERUTNINA - ZAJCI - JAJČA

	po kg.
Kokoši	L. 570 do 620
Pišćarci	» 550 » 600
Race	» 500 » 550
Furani (dindje)	» 500 » 540
Zajci	» 220 » 250
Jajca usako	» 25 » 26

ZITARICE

	po kuintalu
Ušenica	L. 7600 do 7800
Ejerak	» 5800 » 6000
Ušenična moka	» 8500 » 9500
Sjerkova moka	» 7300 » 7400
Ušenični otrobi	» 5000 » 6200

SENO

	po kuintalu
Djeteško seno	L. 2600 do 2800
Navadno seno	» 900 » 2000

GRABENI LES

	po kubičnem m.
Bukovi hlodi	L. 14300 do 15200
Orjevovi hlodi	» 19300 » 22500
Cerješnovi hlodi	» 17000 » 19300
Smrekovi hlodi	» 14000 » 16000
Kostanjevi hlodi	» 14000 » 15000
Jesenovi hlodi	» 17200 » 19000

DRVA

	po kuintalu
Eukova drva suhe	L. 1000 do 1200
Bukove črva surove	» 380 » 950
Mehke črva	» 600 » 700
Bukooó ogle	» 2700 » 2900

SADJE AN ZELENJAVA

	po kilogramu
Jabuka	L. 30 do 60
Hruške	» 30 » 60
Krompir	» 25 » 35
Zeje	» 25 » 30

SER AN MASLO

	po kg.
Mlekarniško maslo	L. 900 do 950
Domaće maslo	» 800 » 850
Ser čez 2 mjesca star	» 900 » 650
Ser do 2 mjesca star	» 450 » 480

Odgovorni urednik: **Tedoldi Vojmir**
Založnik: »Matajur« d. o. z.)

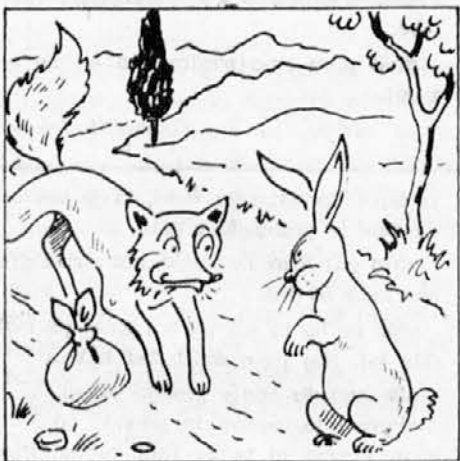
Dovoljenje videmskega sodišća štev. 47 z dnem 26.7.1950

Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica

Ljudska pravca: Lisica roma v Rim

Lisica je v službi pri nekem grofu in ko pometa najde na tleh zlatnik in

zato se odloči, da pojde v Rim. Poveže culico in se poda na pot. V gozdu sreča

zajca in ta se ji hitro ponudi, da jo spremlja. Kmalu nato srečata mačka in

tudi njega sprejmeta v družbo. Nato srečajo še volka in medveda in vsi veseli

romajo proti Rimu. Nazadnje se jim pridruži še prašič. Beseda dá besedo in

Lisica se zaljubi v mačka. Napravijo slavno zaroko in vsi se veselje skorajšnje svatbe. Kar naenkrat pa zagledajo miš

in se je tako prestrašilo, da se razbeže na vse strani, le maček se smeje in se

požere za lepo pečenko. A joj, namesto da ot popadel miš, iz zaljubljenosti sko-

či na lisico in jo s svojimi ostrimi kremplji popoinoma ostepl. Zaljubljeni maček

od žalosti in jeze zbeži, slepa nevesta pa obleži na tleh. Od takrat se tisice nočejo več družiti z mački.